

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 juli 2014

Kära systrar och bröder,

Förra torsdagen gästades vi i Bjärka-Säby av ett 30-tal vänner från Focolare under broder Patrick van Bladels ledning. Det blev några timmars hjärtligt utbyte av gemenskap, erfarenheter och bön som avslutades på slottscaféets uteservering. Inom denna internationella kommunitetsrörelse lever i dag en mindre grupp bröder och systrar i en celibatär gemenskap i Enskede. Därtill finns även i vårt land en hel del människor anslutna till Focolare, av vilka många – precis som i vår egen kommunitet – lever ett ordinärt familjeliv. Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby tillhör sedan några år ett europeiskt nätverk av kommuniteter och andliga rörelser som växt fram de senaste hundra åren och som har vissa gemensamma drag. Bland dessa hör Focolare och S:t Egidio i Rom till de ledande.

Focolare grundades av italienskan Chiara Lubich. När hon den 7 december 1943 satte tre röda sigill på sin överlåtelse åt Gud, kunde hon aldrig ana att det var början till en andlig rörelse med miljontals anhängare över hela världen. En rörelse vars mest utmärkande drag skulle bli strävan efter enhet och igenkännandet av den övergivne Kristus i all mänsklig bortvändhet från Gud. Hon hade länge känt att Gud kallade henne till något särskilt, och när hon ett par dagar tidigare passerade en järnvägs korsning hörde hon Herrens röst: "Ge hela ditt liv åt mig." Utan att dröja kontaktade hon en präst och bad att få viga sitt liv åt Gud.

Unga kvinnor började nu samlas omkring henne. Under dånet från bombningarna tog de sin tillflykt i skyddsrum i staden Trento där de bodde. I vaxljusens sken läste de evangelierna och längtade efter att leva ut det i handling. En dag, i en mörk källare, slog de upp Bibeln på måfå och hamnade i Johannesevangeliets sjuttonde kapitel: "Fader, att de alla må bli ett." Från den stunden visste de att de blivit födda till världen för det som stod på just denna sida i Bibeln. Deras gemensamma motto blev: *Enhet eller döden*.

Några månader tidigare hade en präst frågat Chiara: "Vet du var Jesus upplevde sitt största lidande?" "I Getsemane", svarade hon, men prästen sa: "Nej. Jesu djupaste lidande var när han på korset utropade orden: 'Min Gud, min Gud varför har du övergivit mig.'" De orden drabbade Chiara Lubich och kom att genomsyra Focolares spiritualitet: att igenkänna och tjäna den övergivne och lidande Kristus i människorna.

Med den unga Chiara Lubich som ledare växte nu fram en rörelse präglad av enhet och tjänst för de utsatta. Man samlade ihop sina få, enkla klädesplagg i en gemensam hög, ett sätt att leva fattigdomen och tjäna medmänniskorna; man ställde undan sina böcker på vinden för att uppnå kunskap på en annan väg; man avstod från att använda ordet "evangelisation" med den innebörd det hade vid denna tid, och fick se hur Guds kärlek började förvandla människors hjärtan på ett nytt och oant sätt. Snart var man

femhundra i den lilla staden, men det dröjde inte länge förrän rörelsen började sprida sig utanför Italien. Med tiden skulle den bli en världsrörelse som lämnade djupa intryck och kallade kyrkan att återerövra evangeliets enkelhet och radikalitet. Chiara Lubich fick under sitt liv erkännande av fyra påvar och talade med religiösa och politiska ledare över hela världen. När hon efter en tids sjukdom insomnade i sitt hem den 14 mars 2008, hade hon en kort tid innan haft besök av den ekumeniske patriarken Bartholomeos. I dag finns kommuniteter av Focolare – familjer såväl som celibatärer som lever i gemensamma hushåll – i 182 länder.

Enheten är den "första plikten" inom Focolarerörelsen. "Må allt annat förgå, men aldrig enheten! Där enheten finns, där är Jesus!", skriver Chiara Lubich. Få, om ens någon, har i vår tid talat så utmanande om den kristna enheten som trons viktigaste krav. Den väg hon och Focolare förespråkar är utblottelsens och korsens väg: genom att hela den andres sår i oss själva – "att vara den andre", som Chiara Lubich uttryckte det – går vi den väg Jesus gick. Hon berättar hur man i den unga Focolarerörelsen övade sig i "att göra sig till ett" med de andra. "Vi måste tömma våra huvuden på tankar, våra hjärtan på känslor och viljan på allt, för att identifiera oss med den andre."

På den vägen väntar en särskild glädje. Focolares uppgift, menade dess grundare, var att ge världen glädje. "Andra är kallade att ge bröd, tak över huvudet, råd eller utbildning. Vi är kallade till att ge glädje." Det är glädjen som är grundtonen i detta radikala manifest för kristet lärjungaskap där vi uppmanas att "omfamna den övergivne Jesus". Här framträder evangeliets gåtfulla paradox: lättheten och glädjen hos dem som tagit evangeliets ytterligt uppfordrande anspråk på allvar. Genom Chiara Lubichs liv och gärning anar vi djupen i kärlekens mysterium. Innebörden av ett liv i Kristi efterföljelse framträder med sällsam klarhet.

*

1900-talet såg framväxten av en rad rörelser som, oberoende av varandra, satte frågan om kyrkans synliga enhet på kartan. Redan vid sekelskiftet 1900 skrev Elena Guerra, grundare av Oblatsystrarna av den helige Ande, tolv uppfordrande brev till dåvarande påven Leo XIII om en förnyad förkunnelse i kyrkan om den helige Ande. Hon bad påven att inbjuda de troende att återupptäcka ett liv i Anden, och att uppmantra till bön för de kristnas enhet. Påverkad av Elena gav påven ut flera viktiga dokument om den helige Ande, och uppmanade hela kyrkan att be att det tjugonde århundradet skulle bli den helige Andes århundrade; han införde bland annat en så kallad pingstnovena som man skulle be i kyrkan varje år mellan Kristi himmelfärdshelgen och Pingsten.

Sex år senare fick påven Leo XIII bönesvar när den moderna pingströrelsen föddes på bakgatan Azusa Street i Los Angeles i april 1906. I denna rörelse väckte tungotalet visserligen uppseende, men det mest revolutionerande, och i somligas ögon stötande, var det sätt på vilket väckelsen bröt ner barriärerna mellan raser och klasser. I ett djupt segregerat samhälle uppvisade Azusa Street en "ny mänsklighet", där försoning och enhet rådde mellan människor. Detta var det större miraklet. Tungotalet var bara bekräftelsen på att språkförbistring från Babel var upphävd. En ny tid hade anlänt, med en gemenskap som inte byggde på likhet.

Ytterligare 17 år senare, och 20 år innan Chiara Lubich drabbades av kallelsen, började en skollärare och präst i Lyon i Frankrike 1923 att ägna alltmer av sin fritid åt att bistå de tusentals ryssar som kommit till staden på flykt undan bolsjevikerna. Det var hans första möte med en kristendom som inte var romersk-katolsk. Bland dessa ortodoxa kristna fick han snart många nya vänner, och han fann sig inte bara vara givare utan också mottagare. Hans hjärta öppnades för skönheten i dessa människors gudstjänst och hängivenheten i deras tro. Paul Couturier, som prästen hette, blev under de närmaste åren allt mer övertygad om behovet av kristen enhet, och 1935 fick han ansvar för den oktav för enhet som tagit sin början inom den katolska kyrkan 1908. Han utvecklade den nu till en internationell bönevecka för kristen enhet. Som motto tog han några ord av Metropolitens Gorodetsky av Kiev: *Skiljemurarna sträcker sig inte så långt som till himlen.*

Samma år, 1935, kom Maria Gabriella Segheddu från Sardinien till trappistklostret Grottaferrata i närheten av Rom. I år är det exakt hundra år sedan hon föddes på Sardinien, där hon växte upp i en fattig herdefamilj. Hon var ett begåvat barn, men tvingades ge upp sin skolgång under högstadiet för att hjälpa sin mor som blivit änka, för att ta hand om sina bröder och systrar. Maria hade inget större intresse av andliga frågor, men allt skulle förändras när hon var 18 år. Hon upplevde en hjärtats omvändelse och drogs in i ett intensivt böneliv. Man fann henne ofta på knä i kyrkan i tillbedjan inför sakramentet. Maria var snart klar över att hon ville ge hela sitt liv åt Gud, och bestämde sig för att gå i kloster. Hon lämnade Sardinien och inträdde 21 år gammal i klostret Grottaferrata. Här upptäckte hon den andliga ekumenik som företrädde av den franske prästen Paul Couturier.

Efter en gudstjänst i klostret där man särskilt bett om upprättelse av enheten i kyrkan, upplevde Maria hur Herren talade till henne om att ge sitt liv för den kristna enhetens sak. Samma natt kände hon en svår smärta i skuldran, hennes hälsa försämrades den närmaste tiden och efter några månader fick Maria, som nu antagit namnet syster Maria Gabriella, diagnosen tuberkulos. Den tid hon hade kvar ägnade hon åt att leva med den bön som Jesus själv hade bett, när han bad sin Fader att de som trodde på honom skulle vara ett. Även om hennes berättelse liknar den som kännetecknar många andra vittnen som haft ett starkt patos för ekumenik, kom Marias ringhet och enkelhet mycket snart att uppfattas som särskilt tecken: i hennes liv fick många kristna en förebild för hur de skulle vandra tillsammans mot en djupare enhet. När den ekumeniska rörelsen växte sig starkare inom den katolska kyrkan var Maria en viktig inspirationskälla. Berättelsen om hennes liv, hur hon frambar sig själv som ett offer för kyrkans enhet, gjorde djupa intryck på människor i många traditioner och länder.

Syster Maria Gabriella dog den 23 april 1939, endast 25 år gammal. Hon saligförklarades av påven Johannes Paulus II 1983, i samband med avslutningen av den årliga böneveckan för kristen enhet. Maria Gabriella hängav sitt liv för att i bön bana väg för kyrkans enhet.

Ordet ekumenik, av grekiskans *oikoumenikos* betyder ordagrant "det som rör den bebodda världen", det vill säga *världsvid*. Det omedelbara tecknet på Andens uppfyllelse på pingstdagen var de många tungomål som talades, bekräftelsen på att kyrkan från sin födelsedag var ekumenisk: hennes horisont rör hela den bebodda världen, hela mänskligheten. Hon talar alla språk! Till skillnad från sekten som finns till för de utvalda, och förkunnar deras frälsning och alla andras förtappelse, finns kyrkan till för hela världen. Hon är den nya mänskligheten i miniatyr. Evangeliet gäller alla människor – alla som har levt, alla som lever, alla som kommer att leva.

Det är slående hur andliga förnyelser i kyrkan ofta har iscensatt en ekumenisk rörelse. Det har levandegjorts hur varje kristens kallelse är ekumenisk i det ordets djupaste mening. I en tid när skarpa gränser på nytt dras upp, när många vill definiera sig själva och varandra med hjälp av etiketter, är en av våra största utmaningar som kristna att leva ekumeniskt. Det är en kallelse inför vilken vi ständigt måste rannsaka oss. I ett brev som kom för några dagar sedan – här citerat ur med brevskrivarens medgivande – skriver en av vår kommunitets medlemmar:

Min tillhörighet till i en *ekumenisk* kommunitet har för mig inneburit en skola i kärlek och ödmjukhet i relation till den församling där jag växt upp. Jag har känt att jag har behövt ta tag i min egen attityd av att ha rätt och försvara mig och vårt arbete på Bjärka-Säby. En ekumenisk attityd behövs även i relation till alla människor, även till min familj, till flyktingar och invandrare framförallt när främlingsfientliga vindar blåser... Jag har just kommit hem från en vecka i Taizé där människor från hela världen kommer samman i tillbedjan, från olika kyrkor och traditioner. Det känns som himmel på jorden, som ett pingstunder, ett upphävande av Babylons språkföbistring. Där höll vi även den heliga måltiden tillsammans i jublande uppriktig glädje. Bose och Taizé ger oss hopp om att det är möjligt att vara en ekumenisk kommunitet.

Brevet från denne vän blev på nytt en påminnelse om hur varje grupp, varje kyrka och gemenskap, frestas till självgodhet, inskränkthet, exklusivitet, tron att man är sär-skild. Ekumenisk är man inte för att man kallar sig så. Ekumenisk är man inte heller genom att ställa upp ett smörgåsbord med rätter från hela den världsvida kyrkan. Ekumenisk är man framför allt genom sin kärlek till dem som finns utanför det egna sammanhanget. Det var den kärleken som grep prästen Paul Couturier i mötet med de ryska exilkristna, och som fyllde syster Maria Gabriellas hjärta när Herren talade till henne, och som blev Chiara Lubichs stora livsglädje. Så blev de vittnen om att Kristus omöjligen kan vara delad. De blev vägröjare, som har fört oss dit vi är i dag.

*

Den gångna månaden hölls för tredje året i rad ett ekumeniskt seminarium i Bjärka-Säby på Annandag pingst. Efter de två senaste årens teman – *Kyrkan, Anden och ämbetet* 2012 och *En sky av vittnen* 2013 – var årets tema *Ett enda dop*. Aposteln Paulus ord, som inspirerat till temat, "en är Herren, en är tron, ett är dopet"¹ är grundläggande för den kristna enheten. I dag närmar vi oss alltmer det förhållningssätt som kyrkan kom att enas kring i mitten av 200-talet, och som varit vägledande genom historien: ett dop som skett i Faderns och Sonens och den helige Andes namn bör erkännas som ett giltigt dop och därför inte göras om – inte ens om det har skett i ett schismatiskt sammanhang.

¹ Ef 4:5.

Bakgrunden den gången var den tragiska splittring som blev följden av den första mer omfattande förföljelsen av kristna i romarriket, under kejsar Decius. Kejsaren lade sig inte i vad de kristna trodde, men förväntade sig att de liksom andra visade sin lojalitet mot imperiet. Detta skulle man göra genom att offra framför en bild av kejsaren. Där gick gränsen för de tidiga kristna. Man visade gärna respekt för kejsaren, men man kunde inte tänka sig att behandla honom som en gud. Åtskilliga gav dock efter för trycket och lade sina rökelsekorn framför kejsarbilderna för att undkomma fängelse och tortyr för sig själva och sina familjer. När förföljelsen bedarrat uppstod frågan inom kyrkan: Hur skulle man bemöta dem som på detta sätt svikit sin tro, men nu önskade komma tillbaka till församlingarna? Kyrkans officiella linje, företrädd av biskoparna, blev att den som visade uppriktig ånger skulle upptas i kyrkan på nytt efter en period av bot. Men det fanns också en radikal falang som menade att ett sådant svek var oförlåtligt. Dessa företrädde av en präst som hette Novatianus. De gick nu sin egen väg och bildade en alternativ kyrka. Novatianerna fanns kvar i ett par hundra år.

Med tiden hände det att människor som döpts i dessa utbrytarförsamlingar ville återvända till den katolska kyrkan. Nu blev frågan: Hur skulle man se på ett dop som förrättats i en kyrka som närmast var att betrakta som sekteristisk? Det dopet måste göras om, menade många. Återigen valde kyrkan en annan linje: ett kristet dop är alltid ett kristet dop även när det skett i en kyrka som inte uppfattas som helt igenom renlärig. Det var ett ställningstagande som sedan dess utgjort ett viktigt ekumeniskt råmärke. Därför sker än i dag (i de flesta fall) inte omdop när till exempel någon övergår från en evangelisk kyrka till en katolsk eller ortodox kyrka. I modern tid har det dock skapat problem att omdop praktiserats i kyrkor med baptistisk tradition, och då av skälet att man inte betraktat dop av spädbarn, eller genom begjutning, som ett giltigt dop. Även här har dock en påtalig förändring, i riktning mot kyrkans vägval på 200-talet, skett. Vi är många som visserligen gärna ser att en praxis upprätthålls där den döpte själv säger sitt ja till dopet, och att detta dop sker genom nedsänkning som en manifestation av dopet som en påsk – död, begravning och uppståndelse – men det innebär inte att vi underkänner dop som utförs på andra sätt i kyrkan så länge dessa sker i den treenige Gudens namn.

Om vi kan enas om *ett enda dop*, bör steget rimligen inte vara långt till att samlas kring *ett enda bord*. Eukaristin är de döptas måltid och det blir i längden svårt att upprätthålla en praxis där vi erkänner en persons dop men likväl inte välkomnar henne till eukaristins måltid. I profetiska gemenskaper som Monastero di Bose och Taizé praktiseras redan en sådan eukaristisk gästfrihet. Det innebär inte att det lättvindigt inbjuds till eukaristin; inte heller bör man som gäst lättvindigt ta emot den eukaristiska gästfriheten. Den som väljer att delta i Herrens måltid i en annan kyrka, uttrycker i handling en trons enhet med den del av kyrkan vars bord hon inbjuds till.

En annan miljö som i vår tid utgör en spjutspets för den kristna enheten är Makariosklostret i Egypten. En av dem som deltog i seminariet på Nya Slottet den 9 juni var fader Domadios, en ung prästmunk från detta kloster som nyligen kommit till Sverige för att arbeta bland unga kopter. Fader Domadios är fostrad i den spiritualitet som präglats av fader Matta al-Miskin, Makariosklostrets andlige grundare i vår tid. Denne var en nutida ökenfader som från en av kristenhetens äldsta kyrkor ropade samman de kristna till Herrens bord. Sin egen fråga – "Var börjar vi, med läran eller med livet, med bokstaven eller med Anden?" – besvarade fader Matta med ett profetiskt

imperativ: "Vi måste börja leva tillsammans i trons enda och innersta väsen, innan vi kan enas om innehållet."

I den unge prästmunken från Makariosklostret kände vi omedelbart igen denna hållning. "Vi måste få träffas för att be tillsammans", sa han gång på gång. Han lovade att snart besöka Bjärka-Säby igen för bön, samtal och gemenskap.

*

När den officiella ekumeniken ibland tycks ha svårt att nå längre än till artiga samtal och till intet förpliktande dokument, växer samtidigt under ytan en underström som blir allt starkare. Här förenas människor i en *undergroundrörelse* där man inte talar så mycket om "den kristna enheten", som om den vore ett projekt att förverkliga. Man talar om *enheten i Kristus*. Framför allt smakar man denna enhet. På väg till Norrtälje i fredags och ett offentligt samtal om Gud med en av vår kommunitets noviser, Peter Örn, besökte jag Gunnel Vallquist, nyss fyllda 96 år. I snart åtta (!) decennier, och med oändligt tålamod, har hon stått på ekumenikens barrikader och fortfarande blixtrar det till i blicken när frågan om enheten kommer på tal. Vilken den allt som oftast gör när vi möts. Det finns två sätt, menar Gunnel Vallquist, att ta sig an allt det som fortsätter att ge näring åt polemiken mellan kyrkorna, allt detta som skiljer oss åt. Den officiella ekumeniken har valt den mödosammaste: att angripa skiljaktigheterna punkt för punkt i hopp om att vi med tiden skall komma till större samförstånd. Det är ett evighetsarbete, och lär knappast ha utsikter att fullbordas före tidens slut.

Det andra sättet är att närma sig problemet direkt utifrån evangeliet, från Jesu egna ord och exempel. Som när Jesus säger: "Den som inte är mot mig är med mig." Vem vågar påstå, menar Gunnel Vallquist, att dessa ord inte skulle ha företrädare framför allt det vi hänvisar till när vi upprätthåller splittringen och förklarar att vi ännu inte kan mötas i full enhet kring Herrens bord?

Vad skulle hända med oss – med våra relationer, med vår syn på varandra, på dem som finns på andra sidan våra egna revir – om vi tog Jesu bön för sina lärjungars enhet på allvar? Vad skulle hända om trons enda och innersta väsen – kärleken till Kristus, som aldrig kan vara delad – blev vår djupaste drivkraft? Skulle då inte också vi, likt syster Maria Gabriella, vilja ge våra liv för att det som ännu hindrar enheten röjs undan?

Till sist: innan jag gick bad Gunnel Vallquist om en varm hälsning till er alla. Ta emot den!

Er i Kristus förbundne,

